

Stručni rad

PROFESIONALNI IDENTITET ŠKOLSKOG PEDAGOGA

**Nikola Vuković, prof.
Osnovna škola Đurđevac**

Sažetak:

Od samog početka uvođenja školskog pedagoga u odgojno-obrazovni rad pitanja oko identiteta i profesionalnog djelovanja stalno su aktualna. Definiranje uloge i područja njegovog rada aktualne su i danas, a posebno u vrijeme školskih reformi i sadašnje situacije vezane za različite modele izvođenja nastavnog procesa. Školski pedagog stalno je uključen u pedagoški proces i to od planiranja, programiranja i neposrednog izvođenja do praćenja, analiziranja i vrednovanja istog. Njegova temeljna uloga unapređivanje je rada škole te doprinos razvoju škole u kojoj radi, pa i šire. Tu ulogu ostvaruje kroz različita područja djelovanja. Neposredni rad školskog pedagoga sa sudionicima odgojno-obrazovnog procesa ostvaruje se u različitom kontekstu školskog i izvanškolskog okruženja. Radna sredina u kojoj djeluje važan je kontekst za uspješno ostvarivanje njegovog profesionalnog identiteta. Uspješnost rada ogleda se i u uspješnosti rada škole te njezinih prepoznatljivih odlika kao što su programi, opremljenost škole, kultura škole, učitelji, drugi stručni suradnici i ravnatelj škole. Školski pedagog u suradnji s ostalim sudionicima nastavnog procesa doprinosi ostvarivanju zajedničke školske misije i vizije, ciljeva, kurikuluma i ishoda koji dovode do što boljih postignuća svakog učenika. Profesionalni identitet školskog pedagoga gradi se kroz njegove osnovne uloge u planiranju i projektiranju, informiranju, savjetovanju, istraživanju, analiziranju i unapređivanju odgojno-obrazovnog rada. Rad bi trebao odgovoriti na pitanje *Tko su školski pedagozi, odnosno što ih čini profesionalcima?* Ovaj rad bavi se mogućnostima doprinosa školskog pedagoga na području učinkovite škole, a time i jačanju njegovog profesionalnog identiteta.

Ključne riječi: identitet, profesionalnost, školski pedagog, učinkovita škola

1. Razvojni put profesije školskog pedagoga

Krajem pedesetih godina dvadesetog stoljeća počinje zapošljavanje prvih pedagoga u školama. Zakon o osnovnoj školi iz 1964. godine obvezuje zapošljavanje pedagoga u škole. U 111. članku navedenog Zakona o osnovnoj školi navodi se: „...u svrhu što uspješnijeg ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva škole, proučavanja i unapređivanja odgojno-obrazovnog rada i rada pomaganja direktoru škole u provođenju instruktivno-pedagoških zadataka...škola zapošljava pedagoga.“ Ubrzo je započelo kontinuirano obrazovanje školskih pedagoga na fakultetu u Zagrebu i Visokoj industrijsko-pedagoškoj školi u Rijeci. Osam godina od zapošljavanja prvog pedagoga u osnovnoj školi donesen je Orijentacijski program rada školskog pedagoga. Intenzivno proučavanje njegovog rada, izdavanje stručne literature kao i pisanje knjiga o radu školskog pedagoga počinje iza 1970. godine. Do te godine isticalo se da je njegova uloga pomaganje ravnatelju škole, a vladalo je i mišljenje da je pomoćnik ravnatelja. Osnovna uloga pedagoga na taj način gubi smisao i on se smatra kao rukovodeći kadar u školi što nije bila svrha uvođenja pedagoga u škole. Ladislav Bogner 1972. godine ulogu pedagoga vidi u tome što će pedagog „...predstavljati sponu između nauke i praktične djelatnosti, te zahvaljujući svom obrazovanju, moći pratiti razvitak pedagoške znanosti i biti sposoban u sredini u kojoj djeluje primjenjivati nauku.“ [3] Vidljiva je promjena u shvaćanju rada školskog pedagoga. Unapređenje neposrednog rada i povezivanje znanosti i školske prakse u fokusu su njegovog rada. Osim rada s učenicima, sve se više naglašava i neposredni rad s učiteljima. Objavljivanjem „Metodike rada školskog pedagoga“ vodećeg pedagoga Vladimira Jurića, jača uloga školskog pedagoga, a time i profesionalizacija rada. Naglašava se suradnja sa stručnim suradnicima u školi, roditeljima i vanjskim sudionicima neposrednog rada, govori se o njemu kao stručnom suradniku. Početkom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, školski se pedagog spominje u kontekstu razvojno-pedagoške službe koja ima cilj unapređenja neposrednog rada u školi te otvaranje škole prema okruženju u kojem ista djeluje. Važni trenutak u razvoju radnog mjesta školskog pedagoga je 1986. godina kada je donesena Konceptcija razvojno pedagoške službe. U dokumentu se ističe: „Razvojna pedagoška funkcija ostvaruje se u svakoj odgojno-obrazovnoj organizaciji, a svojim razvojno-istraživačkim i inovacijskim karakteristikama usmjerena je na stalno unapređivačko djelovanje na području odgojno-obrazovnog rada.“ [14] Organizacijske sposobnosti školskog pedagoga važne su za uspješan neposredni rad s učenicima kao i ostvarivanje plana i programa škole u cjelini. O razvoju smisla školskog pedagoga za organizaciju rada u školi i provođenju ideja u djelo, Jurić piše: „Pedagog prije svake odluke treba da razumije, a zatim psihološki tretira sve vrste ljudskog ponašanja, ne ispoljavajući autoritativno ponašanje ili socijalne pritiske kojima bi podvrgnuo suradnika.“[5] Koordinacija rada i suradnički odnosi unutar škole i izvan nje važan su dio poslova školskog pedagoga. U ulozi koordinatora pojedinih aktivnosti, pokazuje svoje organizacijske i suradničke kvalitete, a posebno ulogu voditelja pojedinog rada: „Vođenje je utjecaj na ljude koji ih treba navesti da promjene svoja stajališta i smjer ponašanja, što znači da je to proces u kojemu osoba utječe na druge, inspirira, motivira i usmjerava njihove aktivnosti u smjeru ostvarenja ciljeva.“[6] Školski pedagog mora posjedovati i razvijati uspješnu komunikaciju, a posebno pedagošku komunikaciju. Pod pojmom pedagoške

komunikacije podrazumijeva se prenošenje, priopćavanje, izlaganje, primanje, razmjena poruka kao i uspostavljanje odnosa među sugovornicima u odgojno-obrazovnom procesu. Osnovna funkcija rada je unapređenje rada i razvoj, čemu doprinose inovacije i istraživački rad u radu školskog pedagoga. U tom razdoblju valja spomenuti Milu Silova koji u svojim radovima polazi od teorija razvoja društva, škole i ličnosti, a posebno od teorije sustava. Akcijska istraživanja u radu školskog pedagoga zauzimaju sve veći prostor i imaju cilj unapređenja pedagoške prakse. Stjepan Staničić 1989. godine u svojoj knjizi *Razvojno-pedagoška djelatnost u školi* naglašava timski rad školskog pedagoga i potrebu za formiranjem stručnih timova u školi. Razvojnu pedagošku službu operativno definira kao „tim stručnjaka različitih profila kojemu je temeljna funkcija da anticipira, potiče, usmjerava razvoj i unapređuje cjelokupnu odgojno-obrazovnu djelatnost škole, na osnovi znanstvenih spoznaja... Stručnu jezgru razvojno-pedagoške djelatnosti čine specijalizirani stručnjaci kao što su: pedagog, psiholog, programer, socijalni radnik, defektolog i bibliotekar-informatičar“.[10] Nakon 1990. godine započinje intenzivan razvoj uloge školskog pedagoga. Na fakultetima u Zagrebu i Rijeci nastaju stručno-znanstveni radovi i mnogobrojne knjige koje opisuju njegov rad i ulogu. O promjenama u Konceptiji razvojno-pedagoške službe u razdoblju od 1990. do 2000. godine pisali su mnogi pedagozi, a najviše Jurić, Mušanović, Staničić, Bognar, Vrgoč, Lavrnja, Matijević, Silov i drugi. Ministarstvo prosvjete i športa RH i Prosvjetno vijeće 2002. godine tiskalo je publikaciju *Razvojno-pedagoška djelatnost u: Konceptija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj*. U navedenoj publikaciji navodi se suvremeni pogled na ulogu školskih pedagoga. Osnovne funkcije razvojne djelatnosti školskog pedagoga, prema tom su dokumentu sljedeće: „operativna, studijsko-analitička, informativna, instruktivna, savjetodavna, terapijska, supervizijska, istraživačka i normativna.“ [8] Nakon te godine pa sve do danas, u znanstvenim i stručnim radovima i prikazima prakse, govori se o školskom pedagogu kao profesionalcu. Naglasak je na suradničkim odnosima, timskom radu, inovacijama i poticanju razvoja neposrednog rada u školi i izvan škole. Profesija rada školskog pedagoga temelji se na znanosti i znanstvenim disciplinama te na neposrednoj praksi. „Za pedagoge u praksi nedvojbeno su relevantne discipline kao što su: opća pedagogija, školska pedagogija, didaktika, metodologija pedagoškog istraživanja, pedagoška i razvojna psihologija, sociologija obrazovanja i metodika rada pedagoga.“ [11] Šezdeset godina nakon uvođenja školskog pedagoga u škole, osim profesionalizacije struke, sve više se govori o funkciji pedagoškog vođenja škole, odnosno o školskom menadžmentu. Ključna zadaća školskog pedagoga je vođenje škole zajedno s ravnateljem. To ne znači da je on pomoćnik ravnatelju, već je dio školskog tima. Rukovođenje i pedagoško vođenje škole traži specifična znanja i vještine koji bi osigurali uspješno i kvalitetno postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Budući da je osnovni zadatak menadžmenta voditi organizaciju prema ispunjenju ciljeva [5], sukladno postojećoj društvenoj situaciji, došlo je vrijeme da i odgojno-obrazovne ustanove, što uključuje i škole, postupno uvode pedagoški menadžment radi postizanja što bolje kvalitete.

2. Školski pedagog i suštinske promjene u obrazovnom sustavu

U posljednjih dvadesetak godina bili smo svjedoci nekoliko reformskih pokušaja koji su obilježili obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo prosvjete i športa još 2002. godine izradilo je Projekt hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava za 21. stoljeće. Taj dokument nije usvojen u Hrvatskom saboru i poslan je na doradu. Uslijed promjene vlasti dorada navedenog Projekta nije napravljena i dokument je propao. Nakon toga svjedočili smo reformi koja je bila usmjerena na izradu Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa 2005. godine intenzivno je radilo na navedenoj reformi. Nastavak reforme bio je do 2011. godine kada je uslijedila izrada Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. U Hrvatskom Saboru 2014. godine usvojena je Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije nakon čega se započelo s Cjelovitom kurikularnom reformom čemu i danas svjedočimo. Nažalost, do 2019. godine nismo svjedočili uspjehu navedenih reformi jer niti jedna nije u potpunosti ostvarena. Projekt Ministarstva znanosti i obrazovanja „Škola za život“ trenutno je u eksperimentalnoj fazi. Intenzivno se radi na uvođenju novih kurikula za sve predmete te na pojačanom stručnom usavršavanju učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja. Za uspješnu provedbu obrazovne reforme i postizanje kvalitete obrazovanja, potrebno je osposobiti učitelje i stručne suradnike za kvalitetnu nastavu, izabrati kvalitetne učitelje i stručne suradnike za nositelje reformskih procesa te osigurati kvalitetne uvjete za učenje svih učenika. Školski pedagog u svom radu svakako treba odabrati najbolje iz predloženih reformskih projekata i u neposrednom radu s učenicima, učiteljima i ostalim stručnim suradnicima raditi na reformi u vlastitoj školi. Govorimo o unapređenju školske prakse, provođenju malih akcijskih istraživanja, školskih projekata i stvaranju prepoznatljivosti škole. Školski pedagozi praktičari trebaju u svojim planovima i programima rada promišljati o kvaliteti obrazovanja i uvoditi inovacije s ciljem unapređenja neposrednog odgojno-obrazovnog rada. Na njemu je velika odgovornost kao jednog od nositelja školskog stručnog usavršavanja. U odnosu na učenike, školski pedagog zajedno s ravnateljem i učiteljima treba osigurati kvalitetnu nastavu u kojoj će učenik biti aktivan nositelj procesa i biti u poziciji da i sam poučava. Nastava predstavlja ključnu pretpostavku za kvalitetu procesa učenja učenika. Prema tome, suštinske promjene mogu se ostvariti samo vodeći računa o tome što se događa na nivou škole. Školski pedagog kao inicijator promjena treba i osobno sudjelovati u tim promjenama i na kraju zajedno sa svim sudionicima vrednovati reformske napore. Primjere dobre prakse svakako treba prezentirati izvan škole, a posebno na županijskim stručnim vijećima kao i državnim skupovima u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva znanosti i obrazovanja. U radu s učiteljima i stručnim suradnicima, školski pedagog svakako treba staviti naglasak na jačanje učitelja i njihovih kompetencija. Važno je za sve odgojno-obrazovne djelatnike da prepoznaju činjenice koje su bitne za određeno područje i da ih prilagode učenicima. Naglasak na stručnom usavršavanju je i na praćenju i vrednovanju rada učenika te davanju povratnih informacija kako bi oni mogli što samostalnije sudjelovati u nastavnom procesu. Kada se govori o povratnim informacijama, one svakako trebaju biti što kvalitetnije i pravovremene. Dio pedagoških radionica, debata i panel diskusija u okviru školskih stručnih aktivna svakako se treba odnositi na motivaciju za rad, uvođenje inovacija i poučavanje učenika da aktivno

sudjeluju u svim etapama nastavnog procesa. Ovaj dio školski pedagog svakako treba odraditi u timu s ostalim stručnim suradnicima, a prvenstveno sa stručnim suradnicima psiholozima. Kvalitetna suradnja i rad u timu osigurava primjer dobre inkluzivne prakse gdje je svaki član tima važan i ima svoju ulogu. Kvalitetnim suradničkim radom u kojem je svaki član sudjeluje djelotvorno, motivirano i iskreno može se postići puno više, nego pri individualnom, odvojenom radu. Uzimanjem u obzir tuđih mišljenja i prijedloga, stvara se pouzdano i kvalitetno okruženje koje pospješuje suradnju između stručnjaka. [2] Kvalitetna nastava prepoznaje se u učionicama u kojima učitelji vjeruju u mogućnosti svojih učenika i pomažu im postići uspjeh sukladno tome. Jedna od tema koju školski pedagozi trebaju uvrstiti u područje stručnog usavršavanja je postavljanje ciljeva i ishoda učenja. Učitelji koji postavljaju izazovne ciljeve i naglašavaju ishode učenja doprinose kvaliteti učenja. Osim obrazovnih sadržaja, važan je i odgojni trenutak nastavnog procesa jer krajnji cilj obrazovanja nije dobra ocjena i količina usvojenih podataka, već razvoj životnih vrijednosti, kompetencija potrebnih za samostalnost u učenju i radu, kritičko razmišljanje i sudjelovanje učenika u svakodnevnim nastojanjima da se njihovo okruženje mijenja na bolje. Školski pedagog u svom radu potiče učitelje i stručne suradnike na kvalitetno i stalno stručno usavršavanje. Osim tradicionalnih oblika stručnog usavršavanja, predavanja i radionica, potrebno je naglasak staviti na promišljanje o pedagoškoj praksi, uvođenju inovacija, zajedničkom praćenju inovacija, suradničkom učenju među učiteljima što je usmjereno na razvoj kreativnosti učitelja, suradničkih i refleksivnih kapaciteta učitelja i stručnih suradnika. Zajednički školski projekti i akcijska istraživanja u školi mogu unaprijediti rad na području stručnog usavršavanja. Kako bi školski pedagog mogao kvalitetno voditi i koordinirati reformske procese u školi, mora se i sam usavršavati. Suradnjom sa znanstvenicima obrazovanja i njihovim povremenim uključivanjem u rad škole u smislu povezivanja teorije i prakse, dolazi se do kvalitete obrazovanja. Tu svakako dolazi do izražaja uloga pedagoga kao koordinatora na pojedinim aktivnostima. I na kraju valja istaknuti suradnju školskog pedagoga i ravnatelja. Vođenje škole i kreiranje školskih programa, projekata i kurikula pretpostavlja dobru suradnju i timski pristup radu ravnatelja i pedagoga. Samo dobrom suradnjom, stvaranjem vizije i misije škole i organizacijom školskih timova za kvalitetu mogu se provesti obrazovne reforme u kojima je krajnji rezultat obrazovnog procesa uspjeh učenika, njegov napredak i razvoj.

3. Djelovanje školskog pedagoga na području stvaranja učinkovite škole

Reformski procesi tijekom povijesti razvoja školstva nastojali su, a i danas još više nastoje stvoriti kvalitetnu, uspješnu i nadasve učinkovitu školu. Kada govorimo o učinkovitoj školi onda se misli na školu koja ima jasno određenu viziju, kvalitetan učiteljski kadar koji vjeruje da svaki učenik može postići uspješan rezultat te stručni tim koji pomaže ravnatelju u stvaranju prepoznatljive kulture škole temeljene na zajedničkom radu s ciljem učenja i profesionalnog razvoja svih sudionika nastavnog procesa. Učinkovitu školu karakterizira i stupanj ostvarenosti postavljenih ciljeva. Učinkovitost škola definira se sukladno različitim kriterijima za procjenu učinkovitosti kao što su produktivnost, adaptibilnost, uključenost, kontinuitet, upravljanje kvalitetom, zadovoljstvo, suradnja s dionicima. [1] Učinkovitost škole može se promatrati na nivou razrednog odjela, pojedine škole u cjelini ili škola na nacionalnoj razini. U ovom radu govori se o učinkovitosti jedne škole u kojoj radi stručni suradnik školski pedagog.

Školski pedagog kao stručni suradnik koji ima najšire područje djelovanja ima važnu ulogu da u suradnji s ravnateljem škole potiče sve sudionike rada u školi na povezanost, timski rad i međusobnu suradnju. U radu s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima ima ulogu promicanja standarda kvalitete tako da svi sudionici prihvate iste standarde i zajednički unapređuju kvalitetu nastavnog procesa. U radu s učenicima prati njihovo napredovanje, identificira darovite učenike kao i učenike kojima je potrebna dodatna pomoć te u suradnji s učiteljima i ostalim stručnim suradnicima pronalazi primjerena rješenja za nastavak školovanja svih učenika. Jedno od važnih područja rada školskog pedagoga s učenicima je učenje. Najčešće se ova tema ostvaruje kroz predavanja i radionice na satu razrednika. Znanja i vještine o tome kako djelotvorno učiti valja steći što ranije. Strategije i vještine učenja treba uvježbavati u okviru pojedinog nastavnog predmeta, ali je moguće o tome poučavati učenike i na satovima razrednih odjela. Upravo zato sat razrednika važan je kako bi razrednik i/ili školski pedagog učenicima ukazao na to kako naučeno mogu upotrijebiti i poboljšati svoje vještine učenja. Učiti kako učiti jedna je od 8 ključnih kompetencija koja se nalazi u Preporuci o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje koju je usvojilo Vijeće Europske unije i Europski parlament 2006. godine.[13] Važna je uloga školskog pedagoga rad s roditeljima učenika kao i s vanjskim sudionicima uključenima u odgojno-obrazovni proces, a s ciljem prezentacije škole i školskih nastojanja da se nastavni proces osuvremeni i prilagodi učenicima kako bi oni što uspješnije prema svojim mogućnostima postigli uspjeh u učenju i radu. Ovako izdvojene uloge školskog pedagoga stavljaju u položaj inovatora i koordinatora pedagoškog razvoja škole koji dovodi do učinkovite škole. Postavlja se temeljno pitanje, kako školski pedagog može doprinijeti učinkovitoj školi? U prvom redu njegov plan i program rada treba imati jasnu orijentaciju. U svom programu školski pedagog afirmira misiju škole i zajedničku viziju koju je odredio školski tim za kvalitetu. Kroz planirane sadržaje priprema podlogu za što uspješnije ostvarivanje ishoda učenja i rada kako bi učenici bili što uspješniji, a učitelji razvili svoje profesionalne kompetencije. Važno je da svaki školski pedagog ima visoka očekivanja od svih sudionika u neposrednom nastavnom procesu. Tijekom svog neposrednog rada s učenicima afirmira očekivanja od učenika i to prema njihovim sposobnostima. U skladu s tim, od učitelja očekuje i potiče ih na individualizaciju i diferencijaciju pristupa u radu s učenicima te ih osposobljava za objektivno sagledavanje sposobnosti svakog učenika. Od školskog pedagoga očekuje se učinkovito vođenje kroz neposredni rad s učenicima i učiteljima na način da ih potiče na donošenje odluka važnih učenje, rad i za školu u cjelini. U sklopu stručnog usavršavanja u školi potiče učitelje na inovacije, kreativnost, stvaranje novih strategija učenja i poučavanja, a time i donošenje odluka važnih za školu. Samo kreativnim i inovativnim pristupom ostvarivanju nastavnog procesa stvaraju se uvjeti za unapređenje rada škole i gradi se njezina prepoznatljiva kultura. Stvaranjem malih školskih timova postiže se učinkovitost u radu, a time se afirmira i kolegijalno vođenje u školi. Jedna od odlika učinkovite škole je suradnja i komunikacija. Školski pedagog kao stručni suradnik najčešće je koordinator na ostvarivanju različitih programa, školskih projekata i zajedničkih aktivnosti. Njegova zadaća je u okupljanju učitelja u male timove koji će kroz međusobnu komunikaciju, suradnju i rasprave stvarati nove ideje i dovesti do unapređenja odgojno-obrazovne prakse. Savjetodavni rad i komunikacija sa svim sudionicima nastavnog procesa svakako doprinosi kulturi međusobnog povjerenja, pomaganja, dijeljenja primjera dobre prakse, a time i dijeljenja znanja. Kao stručni suradnik i profesionalac, školski pedagog skrbi o zakonskoj utemeljenosti rada škole, školskih programa i kurikuluma. Temeljna zadaća je informirati učitelje, stručne suradnike, učenike i roditelje o svim novinama koje se

odnose na rad škole i provedbu školskih propisa i pravilnika. Te svoje zadaće školski pedagog ostvaruje putem predavanja, radionica, informativnih panoa, brošura ili neposredno u razgovoru sa sudionicima odgojno-obrazovnog rada iz škole ili izvan nje. Svakako treba spomenuti i savjetodavni rad školskog pedagoga, a posebno na području osobnog razvoja učitelja kao i rješavanju svakodnevnih školskih problema ili raznih stresora. Jedan od najčešćih izvora nastavničkog stresa i u osnovnoj i u srednjoj školi jesu „teški“ roditelji, zatim razredna (ne)disciplina, konflikti s kolegama, brze promjene u informacijskoj tehnologiji i nasilje među učenicima. Strategije za rad s učiteljima koji su pod stresom su redovni savjetodavni razgovori, organiziranje pedagoških radionica ili predavanja na temu stresa, stručna usavršavanja, hospitacije, kvalitetna suradnja, timski rad, ugodna radna atmosfera, dobri međusobni odnosi, supervizija i metoda medijacije.[4] U radu s učiteljima, a posebno s učiteljima pripravniciima, zalaže se za jasno određivanje ciljeva i zadaća rada kao i ishoda učenja koji će biti jasni svim sudionicima nastavnog procesa. Važno je istaknuti stalnu primjenu individualizacije i diferencijacije nastavnog procesa s ciljem da svi učenici prema svojim sposobnostima postignu uspjeh u radu te da usvoje predviđene ishode rada u školi. Da bi se to postiglo školski pedagog treba stalno isticati potrebu da se vrednovanje i samovrednovanje integrira u cjelokupni nastavni proces kako za učenike tako i za učitelje. Uspješna i učinkovita škola prepoznaje se po tome što učitelji dobro poznaju i primjenjuju strategije koje jamče uspjeh. Učitelji u svom radu s učenicima primjenjuju poticajne oblike i metode rada kako bi učenici mogli svaki prema svojim mogućnostima ostvariti postavljene ishode učenja. Tu je jako važna integracija i inkluzija učenika s određenim teškoćama kao i rad s darovitim učenicima. Školski pedagog tijekom svog rada prati rad učenika i učitelja, prati razvoj i napredovanje učenika s ciljem prikupljanja dokaza o razini kvalitete nastavnog procesa u školi. O vezi školskog pedagoga s nastavom Jurić navodi „Povezanost s nastavom omogućuje pedagogu kompleksniji utjecaj na nastavu. Uočavanjem, praćenjem i mijenjanjem pojedinih važnih činilaca, pedagog u suradnji s učiteljem može neposredno i posredno utjecati na uspjeh učenika u nastavi.“ [5] Nakon posjeta nastavi važno je pravovremeno dati povratne informacije učiteljima o kvaliteti njihova rada, komunikacije s učenicima, dobivenim rezultatima u odnosu na postavljene ishode učenja i rada. Jako je važan i rad s učiteljima na vrednovanju postignuća učenika te njihovo provjeravanje rada učenika. Osim brojčanih ocjena važno je opisno praćenje i vrednovanje rada učenika te je jedna od uloga školskog pedagoga rad s učiteljima na unapređenju vrednovanja, a pogotovo davanja pravovremenih i jasnih povratnih informacija učenicima. Velik dio rada školskog pedagoga s učiteljima odvija se kroz zajedničke aktivnosti na školskim stručnim aktivima. On, zajedno s voditeljima školskih stručnih aktivna, identificira potrebe profesionalnog razvoja učitelja. Nakon odabira tema i područja rada izrađuje se plan i program stručnog usavršavanja u školi. Osim predavanja i pedagoških radionica, važan dio stručnog usavršavanja ostvaruje se prikazom dobrih primjera iz prakse, zajedničkim analizama i vrednovanjem ostvarenih aktivnosti, izradom baze podataka o pojedinim aspektima nastavnog rada i stvaranjem zajednica učenja. Profesionalni razvoj svih djelatnika u školi temelji se na zajedničkim ciljevima postavljenim u školskom kurikulumu, ostvarivanju školske vizije i misije kao i na osobnom profesionalnom razvoju svakog pojedinca. Uspješnost i učinkovitost škole ogleda se i u napredovanju učitelja i stručnih suradnika u viša zvanja, objavljenim stručnim radovima, dijeljenju primjera dobre prakse kao i raznolikošću aktivnosti koje učitelji i stručni suradnici rade u školi i izvan nje. Profesionalni rast i razvoj učitelja i stručnih suradnika moguć je u školi čije vodstvo, a posebno ravnatelj škole, stalno motivira i podupire napredovanje svakog pojedinca. U školskom okružju koje je

poticajno za učenje svih sudionika, učenika i učitelja, razvija se međusobno povjerenje, jača komunikacija, a samim tim i produktivnost zajedničkog rada i učenja. Mogućnosti doprinosa školskog pedagoga na ovom području su velike. Kao stručni suradnik potiče povezanost između učenika i učitelja, škole i roditeljskog doma te škole i okruženja u kojem škola djeluje. Školski pedagog potiče stvaranje ugodnog školskog okruženja u kojem svi dolaze do izražaja i koriste svoje potencijale kako bi došli do dobrog uspjeha. Posebnu pažnju treba posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju, učenicima koji imaju određene zdravstvene teškoće kao i svakom pojedincu koji treba dodatnu pomoć učitelja. Školski pedagog treba poticati unapređenje personaliziranog odnosa s učenicima koji imaju poteškoće ne samo u školi već i u obitelji. Jedan od pokazatelja učinkovite škole je uključenost obitelji i zajednice u rad škole. Školski pedagog jedini je stručni suradnik koji od početka školovanja do završetka osmog razreda prati rad i razvoj učenika, surađuje s njegovim roditeljima te zajednicom u kojoj škola djeluje. U svom radu analizira i utvrđuje stupanj suradnje škole s okruženjem, predlaže nove oblike suradnje, potiče učitelje na uključivanje vanjskih suradnika i roditelja u neposredni rad s učenicima, a sve s ciljem pripremanja učenika za uključivanje u život zajednice u kojoj stanuje. Stručna suradnja školskog pedagoga s učiteljima ogleda se u kreiranju različitih programa za uključivanje roditelja i vanjskih suradnika u neposredni rad škole. Isto tako u suradnji sa članovima školskog stručnog tima, projektira dugoročni razvoj škole i školskih projekata koji uključuju vanjske suradnike. Pobrojani su samo neki elementi koji karakteriziraju učinkovitu školu te ulogu školskog pedagoga u unapređenju istih. Važno je napomenuti da se učinkovita škola stalno mijenja i razvija na dobrobit svih koji rade u njoj. Na tom putu promjena važna je uloga školskog pedagoga kao stručnjaka za razvoj i unapređenje rada škole. On kao član i najčešće kao koordinator školskog tima za kvalitetu zajedno s ostalim članovima svoj rad treba usmjeriti na analizu postojećeg stanja u školi i predlaganje mjera za unapređenje rada kako bi škola postala učinkovitija. Neki od pokazatelja učinkovite organizacije škole su: opremljenost škole nastavnim sredstvima i pomagalicama, broj specijaliziranih učionica, broj izbornih predmeta, izvannastavne aktivnosti u školi, organizacija izvanučioničke nastave, terenske nastave, izleta i školskih ekskurzija, vrste programa koje se provode u školi (preventivni, ekološki, volonterski, sportski, kulturno-umjetnički...), uključenost škole u neke od EU projekata ili programa, ostvarivanje vlastitih projekata i programa u koje se mogu uključiti i druge škole. Osim nabrojenog pokazatelj učinkovite škole mogu biti i didaktički pristupi i strategije koje stručni suradnici i učitelji primjenjuju u radu s učenicima. Tu se misli na ideje i kreativne uratke učitelja i stručnih suradnika kao što su: izrada digitalnih sadržaja, nastava putem društvenih mreža, online kvizovi, prezentacije za nastavu, online portali (e Twininig, Baltazar...) te korištenje obrazovnih platformi kao što su Edmodo, Nearpod itd. Školski pedagog ima zadaću inicirati promjene, stvarati male školske timove koji će u svom području djelovanja stvarati nove ideje i didaktičke materijale te motivirati učitelje i stručne suradnike za što veću podršku na putu promjena i inovacija u školi. Osim toga školski pedagog sudjeluje u vrednovanju rada te rezultate vrednovanje zajedno sa sudionicima primjenjuje u daljnjem radu. Učinkovita škola prepoznaje se po jasno postavljenim ciljevima, zajedničkoj misiji i viziji razvoja, a školski pedagog kao stručni suradnik itekako može doprinijeti unapređenju rada škole.

4. Izgradnja identiteta školskog pedagoga

Od prvog dana zapošljavanja u školi počinje razvojni put svakog školskog pedagoga, a time i stvaranje prepoznatljivog profesionalnog identiteta. Početak profesionalnog puta započinje pripravničkim stažem i polaganjem stručnog ispita. Tijekom prve godine rada uz pomoć mentora, školski pedagog već pokazuje svoje profesionalne interese i smjer kojim će se graditi njegova profesija. Stručni ispit prva je stepenica potvrde njegovog rada. Daljnji put ovisi o spremnosti školskog pedagoga na učenje i stručno usavršavanje. Individualno stručno usavršavanje temelj je za rast i razvoj profesije, a sudjelovanje u različitim oblicima kolektivnog usavršavanja u školi i izvan nje nadogradnja su cjelokupne izgradnje školskog pedagoga. Uspjeh u stručnom usavršavanju ovisi o uvjetima u kojima pedagog radi, potpori ravnatelja škole te stručnoj pomoći kolega iz drugih škola, viših savjetnika Agencije za odgoj i obrazovanje kao i potpori Ministarstva znanosti i obrazovanja. Važno je istaknuti i mogućnost napredovanja u struci. Upravo je u tome motivacija za bolji rad, stvaranje novih strategija, povezivanje s pedagozima praktičarima i pedagozima znanstvenicima te uključivanje u različite projekte koji doprinose unapređenju rada. Profesionalni identitet školskog pedagoga ogleda se u rezultatima njegova rada, korištenju novih alata kojima se služi u svakodnevnom radu, načelima kojih se pridržava u radu s učenicima, učiteljima i vanjskim suradnicima. Od početka uvođenja školskog pedagoga u škole pa sve do danas, njegova je temeljna uloga razvojno-pedagoška djelatnost sa svrhom unapređenja odgojno-obrazovnog procesa u kvalitetnoj i učinkovitoj školi u kojoj učenici prema svojim mogućnostima postižu uspjeh. Dakle, svoj profesionalni put gradi u učinkovitoj školi koja ima sve karakteristike učeće organizacije. Pedagozi bi trebali poboljšati sustav funkcioniranja pedagoškog procesa po shemi: planiraj, provedi, provjeri i djeluj.[7] To znači da školski pedagog treba svaku svoju aktivnost pažljivo planirati kako bi ostvarenje iste bilo što uspješnije. Nakon toga slijedi vrednovanje u kojem uspoređuje planirano s ostvarenim. Dobivene rezultate analize i vrednovanja koristi za unapređenje rada. Profesionalni identitet gradi se na temeljima zadovoljstva poslom kojeg obavlja školski pedagog u učinkovitom okruženju i sa suradnicima koji su spremni na pomoć i unapređenje rada. Profesiju školskog pedagoga moguće je razmatrati iz nekoliko područja koja je na prepoznatljiv način obilježavaju. Jedno se područje odnosi na prednosti njegovog djelokruga rada i doprinos obrazovanja kvaliteti življenja, drugo na promjene koje se događaju u sklopu procesa odgoja i obrazovanja te statusa, dok se treće područje dotiče motivacije za posao i rad stručnog suradnika školskog pedagoga. Za razvoj profesionalnog identiteta školskog pedagoga važna je i percepcija okruženja u kojem on djeluje te obrazovna politika nadležnog ministarstva koje kreira odgojno-obrazovnu politiku. Poznato je da je kvaliteta odgojno-obrazovnog sustava prije svega ovisi o kvaliteti učitelja i stručnih suradnika. To dakako ne znači kako je svaki učitelj ili svaki školski pedagog u stanju doprinijeti kvaliteti učenja svojih učenika, a još manje da o kvaliteti pojedinih učitelja i školskih pedagoga ovisi kvaliteta obrazovnog sustava. Područje stručnog usavršavanja, unapređenje kulture škole i izgradnja kvalitetne škole jedno je od važnih područja i izazova u radu školskog pedagoga. Kad govorimo o izgradnji njegovog profesionalnog identiteta moramo spomenuti reformska nastojanja u proteklih tridesetak godina. Reforme su se uglavnom odnosile na promjenu nastavnih planova i programa te predmetnih kurikuluma. Manje se pažnje, gotovo nimalo, posvetilo pitanjima o tome kako postići da u školama imamo što više izvrsnih učitelja i školskih pedagoga. Postoji nekoliko

puteva da bi se stvorio prepoznatljiv identitet školskog pedagoga. Za početak valjalo bi poraditi na upisu najboljih studenata na učiteljske studije, studijske kurikulare osuvremeniti i učiniti kvalitetnijim za pripremanje budućih učitelja i stručnih suradnika. „Krajnje je vrijeme da se studijski programi usklade s potrebnim kompetencijama, a stručno usavršavanje i savjetodavna pomoć optimiziraju.“ [7] Važno je osigurati učiteljima i školskim pedagozima kvalitetno stručno usavršavanje tijekom rada. O svemu tome važnu ulogu imaju Fakulteti i Ministarstvo znanosti i obrazovanja te Agencija koji prate i podržavaju rad učitelja i stručnih suradnika. Oblici stručnog usavršavanja školskih pedagoga svakako trebaju biti temeljeni na svakodnevnoj praksi i usmjereni na razvoj suradničkih i inovativnih kapaciteta školskih pedagoga. Također je vrlo važno da školski pedagozi preuzmu aktivnu ulogu u ostvarivanju i vrednovanju promjena koje se događaju u školstvu, a razlog je taj što oni u svom inicijalnom obrazovanju uče o svim bitnim aspektima odgojno-obrazovnog sustava. Obrazovni sustav Republike Hrvatske prolazi kroz reformsko razdoblje, a reformski tijek ima naziv „Škola za život“. Školski pedagozi trebaju što više sudjelovati u reformskim nastojanjima jer se od njih očekuje da budu nositelji inovacija u školama. Iz tog razloga moraju biti upoznati s ciljevima europskih i nacionalnih obrazovnih politika te na osnovu svoje prakse u školi ponuditi rješenja koja će pomoći u reformi odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj.

5.Zaključak

Pod profesionalnim identitetom školskog pedagoga mislimo na skup poslova koje obavlja, a koji ga čine posebnim u odnosu na druge stručne suradnike i učitelje u školi. Profesionalni identitet određuje njegova orijentiranost u struci, postavljeni ciljevi i zadaće, načela rada kao i niz kompetencija koje posjeduje. Važna odrednica u radu školskog pedagoga su instrumenti koje u svom radu koristi te dokumentacija kojom potvrđuje svoje aktivnosti i dokumentira rad. Njegov rad nezamisliv je bez ostalih suradnika u školi, u prvom redu učitelja, razrednika te ostalih stručnih suradnika s kojima najčešće radi pojedinačno ili u timovima. Bitna odrednica profesionalnog identiteta školskog pedagoga je etičnost. U svom radu uvažava i primjenjuje etička načela, a glavni cilj djelovanja je dobrobit svih učenika. Da bi uspješno gradio profesionalni identitet važni su uvjeti u kojima radi te stalna podrška ravnatelja škole i svih zaposlenika škole. Školski pedagog je suradnik, koordinator, savjetnik, učitelj, organizator, sudionik nastavnog procesa, istraživač, valorizator i stručnjak za unapređenje odgojno-obrazovnog procesa, ne kao pojedinac, već u zajedništvu sa svim sudionicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada u školi i izvan nje.

6.Literatura

1. Adžić-Bastalić, A. 2018. Učinkovitost osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Doktorski rad. Filozofski fakultet. Rijeka
2. Beneš, J. (2020), Suradnja između stručnjaka u inkluzivnom obrazovanju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb; pregled 5.siječnja 2021.dostupno <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:185969>
3. Bognar, L. 1972. Za radikalnije rješavanje uloge pedagoga u osnovnom školstvu. Pedagoški rad. 205-209. Zagreb
4. Dekanić, M. (2019), Uloga pedagoga u prevenciji nastavničkog stresa, Diplomski rad, FF Osijek; pregled; 6.siječnja 2021. dostupno <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:006192>
5. Jurić, V. 2004. Metodika rada školskog pedagoga. Školska knjiga. Zagreb
6. Jurić, V. 2007. Kurikulum suvremene škole, u: Previšić (ur) Kurikulum. Školska knjiga. 253-307. Zagreb
7. Ledić, J., Staničić, S. i Turk, M. 2013. Kompetencije školskih pedagoga. Filozofski fakultet u Rijeci. Rijeka
8. Mušanović, M. 1999. Kritika koncepcije cjelovitog upravljanja kvalitetom u odgoju i obrazovanju u: Nastavnik-čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju- Zbornik radova str.243-249. Filozofski fakultet. Rijeka
9. Mušanović, M., Staničić, S., Jurić, V., Vrgoč, H. 2001. Koncepcija razvojno-pedagoške djelatnosti stručnih suradnika – prijedlog, Školske novine 22, Prilog 9. Zagreb
10. Staničić, S. 1989. Razvojno- pedagoška djelatnost u školi, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu. Zagreb
11. Staničić, S. 2001. Kompetencijski profil školskog pedagoga. Napredak 142(3); 279-295. Zagreb
12. Staničić, S., Resman, M., 2020. Pedagog u vrtiću, školi i domu, Znamen, Zagreb
13. Ugarković, V. (2019), Analiza planova i programa sata razrednog odjela razredne i predmetne nastave, Diplomski rad, FF Osijek, pregled; 5.siječnja 2021.;dostupno; <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:148278>
14. Žužić, S. i Markušić, P. (2017) Percepcija profesionalnog statusa i ugleda pedagoga. U Suvremeni izazovi u radu (školskog) pedagoga, Zbornik u čast Stjepana Staničića (gl.ur.M.Turk), str 156-176, Rijeka, Filozofski fakultet
15. Koncepcija razvojno-pedagoške djelatnosti. 1986. Prosvjetni savjet Hrvatske. Zagreb